

TEATER

Tähelepanuväärne saavutus

„Esmeralda“ – uus balletietendus RAT „Estonias“

Riiklik Akadeemiline Ooperi- ja Balletiteater „Estonia“ tõi lavale C. Pugny, F. Glieri ja S. Vassilenko balleti „Esmeralda“. See teatri uus töö osutub tähelepanuväärseks võiduks, näitab teatri, eriti aga balletirühma loominguks kvaliteedi tõusu.

Viimasel ajal oli balletikollektiiv teatri üldisest arengust veidi maha jäänud ja sai õiglase kriitika osaliseks. Balletilavastustes domineeris pantomiim, tantsutehnika polnud kuigi kõrge tasemel. Teatri ballettmeisterid A. Ekston ja S. Ots ei pööranud küllalt tähelepanu kollektiivi loominguksle arenemisele, tema professionaalse ja kunstilise taseme tõstmisele.

Teater on balleti „Esmeralda“ lavastamisega teinud õnneliku valiku. See ballet võimaldas avada senisest erinevalt kollektiivi võimeid, ühendada realistliku lahenduse kõrge tantsukultuuri tasemega. Suur tee selles on kahtlemata balleti lavastaja, K. Stanislavski ja V. Nemirovitš-Dantšenko nimelise Moskva Muusikateatri peaballettmeisteril, Stalini preemia laureaadil V. Burmeisteril.

Ballet „Esmeralda“ kuulub juba ammu vene balletiteatri repertuaari, see lavastati esmakordselt 1848. aastal. Nõukogude ajal on „Esmeraldat“ korduvalt lavastatud alates Suure Teatriga 1926. aastal ja lõpetades Stanislavski ja Nemirovitš-Dantšenko nimelise Muusikateatriga 1950. aastal.

Balleti süžee on loodud V. Hugo romaani „Jumalaema kirik Pariisis“ alusel. See prantsuse kirjanduse

romantilise voolu rajaja teos on andnud rikkalikku materjali ereda koreograafilise poeemi loomiseks. Ballet näitab rahva moraalsel ja kõlbelist üleolekut aristokraatiast ja vaimulikest. Keskseks kujuks on tantsijanna Esmeralda, kes langeb katoliku kiriku pettuse ja alatuse ohvriks. V. Hugo romaan tõstab esile rahva hulgast võrsunud inimeste (Esmeralda, Quasimodo) kõrgeid moraalseid omadusi ja paljastab aristokraatiat. Lavastustes enne Oktoobrirevolutsiooni see peamõte balletis puudus. Alles nõukogude korra ajal sai teos Suure Teatri ning Stanislavski ja Nemirovitš-Dantšenko nimelise teatri lavastustes uue sotsiaalse kõlavuse, seati uuesti kõik tantsud, muudeti vastavalt tegelaste karakteristikat. Stsenariumi muutmise nõudis ka muusika ümbertöötamist. R. Glieri redigeeris C. Pugny esialgset muusikat 1926. aastal ja instrumenteeris selle uuesti. Rea episoodide ja uvertüüri kirjutajaks juurde helilooja S. Vassilenko.

Balleti lavastaja V. Burmeister oli lavastuse aluseks võtnud sama mustri, mis ta oli loonud Moskvas, Stanislavski ja Nemirovitš-Dantšenko nimelises teatris, kuid oli selles „Estonia“ teatri kollektiivi võimalusi ja ka esialgses töös tehtud vigu arvestades läbi viinud terve rea muudatusi. Etenduses on tugevdatud rahva osa, näidatud rahvast tegevuses, võitluses rõhujate vastu. Veidi on muudetud ka Esmeralda karakteristikat ja rõhutatud Phoebuse negatiivset palet.

„Estonia“ teatris on õigesti lahti mõtestatud teose põhiidee ja lahen-

datud see realistlikus laadis. Lavastuse juht V. Burmeister on taotlenud vormi ja sisu ühtsust. Tantsud pole siin omaette eesmärgiks, vaid nad annavad edasi tegelaste sisemaailma. Ballettmeister ja tantsijad on tegelased joonistanud õigesti, tõetruult ja väljendusrikkalt. Koreograafiliste vahenditega on sügavalt edasi antud tegelaste elamusi ja psühholoogilisi nüansse ja — mis on väga tähtis — peamiseks ning otsustavaks pole mitte pantomiim, vaid tants. Lavastaja ja kollektiivi poolt tehtud töö andis häid tulemusi. Uutlaadi avaneid terve rea näitlejate loomingukslised võimed, selgusid üksikud andekad kunstnikud, näitasid ennast heast küljest teatri noored.

Esmeralda osas esinevad tantsijad Inge Pöder ja noor tantsija Eike Joasoo. Mõlemad nad loovad puhatahangelisest, traagiliselt timuka kää läbi langevast tütarlapsest liigutava kuju. Kumbki tantsija on osa lahendanud omamoodi hästi ja huvitavalt. Kui Inge Pöder on tugevam tantsus, siis Eike Joasoo võidab värskeuse ja siira ettekandmisviisiga. Veenev on Quasimodo osas Ilmar Silla. Esmeralda ja Quasimodo on hingeliselt võrratult kõrgemal tühisest Phoebusest, selle kõrgist mõrjast Fleur de Lice'ist ja katoliku mungast Claude Frolost.

I. Silla annab keerulist Quasimodo kuju edasi suure meisterlikkusega. Ta avab eredalt ülemineku orjalikust alistumisest ja sõnakuulmisest Claude Frolo ees kunj täieliku lahtitulemiseni sellest variserist, alatust ning ebainimlik-

kust „pühakust“. Quasimodo kuju sügav mõte on selles, et see selgesti esile toob teose „pühakuid“ paljastava suuna.

Tantsija Artur Koit tõlgitseb eredalt Phoebuse alatut iseloomu, seda väliselt elegantset, kuid sisemiselt tühja, tühist ja julma aadlikku, kes Esmeralda puhtale armastusele vaatab kui järjekordsele seiklusele.

Meelde jääva ja tugeva kuju katoliku mungast Claude Frolost loob Verner Hagus, õigesti näidates selle jesuudi tõelist olemust. Teeseldes jumalakartlikkust ja lahtitulemist ilmalikest asjadest lastub ta mõrvani. Anudes Esmeralda armastust ja seda mitte leides viib ta mitte milleski süüdi oleva tütarlapse tapalavale.

Elga Rips (Gudula) annab suure jõu ning väljendusrikkusega edasi ema meeletuid, kes kaotab ainukesel lapse. Eriti sügava mulje jätab stseen enne hukkamist, kus Gudula tunneb surmamõistetud Esmeraldas ära oma kaotatud tütre.

Eredalt on antud mitmekesised rahvatantsud rahvapidustuse stseenis esimeses vaatuses. Kolme mustlaste juhi temperamenti ja kirglikkust väljendav tants vaheldub narride koomilise tantsuga, milles on ülikülluses liigutuste grotesksust ja akrobaatika elemente. Kautis ja veetlev on tütarlaste tants. Esimese vaatuse rahvatantsudele on kontrastiks Fleur de Lice'i sõbrataride tantsud teises vaatuses, mis on lahendatud klassikalises stiilis ja on omaette head ning huvitavad.

Märkida tuleb Esmeralda sõbrannasid — mustlasi. Nende tantsud, mis on üles ehitatud mustlaste rahvatantsude elementidele, on temperamentsed ja väga väljendusrikkad. Ja peaaegu — need tantsud ei tundu mitte vahelülitatud numbritena, vaid väljendavad mustlaste tegevust ja suhtumist toimuvasse sünd-

mustesse. Nii püüavad nad teises vaatuses külaliste tähelepanu Esmeraldalt eemale kiskuda, oma armastatud kaastlast kaitsta ja varjata. Kõrgetasemeliselt ja kindlalt täidavad oma osi noored balerinid Y. Raksnevitš ja A. Petersons nii rahvastseenides kui ka Fleur de Lice'i sõbrannade sooloonumbreis. Tuleb märkida ka tantsijaid Väino Arenit, Erich Ülevainu, Hermann Palangut, Guillaume'i, Clopini ja Guniadi osas.

Ansambli ühtsus ja teose õigesti väljendatud idee muudavad etenduse erutavaks ning meelde jäävaks.

Lavastuse veelgi suuremat mõju- leppääsmist segas — mõnes stseenis rohkem, teises vähem — mitmete balletikollektiivi liikmete tehniline küündimatus, võrreldes vanemate vennasvabariikide paremate tantsukollektiividega. Eriti paistis see silma etendusel, kus esines külalisena sm. Krupinina Moskvast. „Estonia“ balletikollektiivil on vaja veelgi suuremat tähelepanu pühendada oma meisterlikkuse arendamisele ja viimistlemisele.

Harmooniliselt, väljendusrikkalt ja temperamentselt kõlab balletimuusika dirigendi, Stalini preemia laureaadi Eesti NSV teenelise kunstniku Kirill Raudsepa juhtimisel. Võib märkida lavastuse õnnestunud kujundamist (kunstnik Voldemar Haas). Kunstnik on loonud dekoratsioone, mis vastavad etenduse üldisele realistlikule lahendusele. Hästi on edasi antud pildid keskaegsest Pariisist. Kahjuks puudub viimases vaatuses, mis toimub Pariisi Jumalaema kiriku ülemisel rõdul, vajalik kõrgusetunne.

Ballet „Esmeralda“, millega „Estonia“ lõpetas oma hooaja, on teatri suureks saavutuseks ja avab väljavaateid teatri balletikunsti edasisele täiendamisele ning loominguksle kasvule.

S. RUTKOVSKAJA